KONU SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI / 2

SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI

Padişah, Hanedan ve Kanunname-i Ali Osman

Ülkenin ve devletin tek sahibi padişahtır. Mutlak otorite olan padişahı, mührünü verdiği vezîriâzam temsil ederdi.Osmanlı Devleti'nde merkezî otoritenin güçlendirilmesi ve istikrarın sağlanması için bazı uygulamalara gidilmiştir. Bunlardan ilki, veraset sisteminde yapılan düzenlemelerdir.

I. Murad Dönemi'nde kabul edilen "Devletin toprakları padişah ve oğullarınındır." ilkesinin yerine Fatih Devri'nde "Devletin toprakları padişahındır." anlayışı getirilmiştir. Mutlak otoritesini güçlendirmek isteyen Fatih, daha önce var olan kanunlarla kendisinin düzenlemiş olduğu kanunları birleştirerek "Kanunname-i Ali Osman"ı oluşturmuş ve padişaha, diğer şehzadeleri öldürme hak ve yetkisi verilmiştir. Merkezî otoritenin güçlenmesi için yapılan bir diğer düzenleme ise padişahın, Divân-ı Hümâyun'un başkanlığını vezîriâzama devretmesidir. Merkezî otoriteyi güçlendirmek için yapılan bir başka düzenleme de haremden evlenme usulünün uygulanmasıdır. Merkezî otoriteyi güçlü kılmak için yapılan diğer uygulama ise müsadere usulüdür. Müsadere sistemi, kanuni sınırlamalarla kişisel mülk ve servetin veraset yoluyla ailelerin elinde toplanmasını engellemiştir.

Siyasetnâmelerde Padişahların Vasıfları

Osmanlı Devleti'nde ilk siyasetnâme Şeyhoğlu Mustafa tarafından kaleme alınan "Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l Ulemâ"dır. Sultan II. Murad'ın oğluna nasihatı "Nasihât-ı Sultân Murâd" padişahlar tarafından yazılan nasihatnâme geleneğine ait önemli örneklerden biridir.

Osmanlı siyasetnâme geleneğine göre padişahta bulunması gereken vasıflardan bazıları şunlardır:

Her konuda adil olmalıdır. İnsaflı, olgun, dürüst olmalı ayrıca yalan ve iftiradan sakınmalıdır. Vefakâr olmalı, verdiği sözü yerine getirmelidir. İffet, hikmet sahibi ve cesur olmalıdır. Yönetici ve diğer kadroları seçerken liyakati gözetmeli, tayin, terfi ve görevden alımlarda çok dikkatli davranmalıdır. Divan üyeleri, tecrübeli devlet adamları, din adamları, ilim adamları ve askerlerle fikir alışverişinde bulunmalıdır.

Verilen emirden sonra işin yapılıp yapılmadığını takip etmelidir. Devlet memurlarından ve halkın durumundan haberdar olmak için casuslar atamalıdır.Halkı aydınlatmak için gönderilen vaizlerin hurafelerle halkı kandırmamasına dikkat etmelidir. Halkın malını, ırzını korumalı ve vergiyi zamanında adilce almalıdır.

ŞEHZADELERIN EĞITIMI

Şehzadelerin hizmetlerinin karşılanması için annesi tarafından "usta" denilen genç kızlar seçilirdi.

Baş lala dâhil ağa rütbesine sahip olan üç kişi şehzadeye yardımcı olmak için atanırdı. Saray geleneğine göre dört yaşına gelen şehzade, haremdeki Şehzadegân Mektebinde ilk eğitimine başlardı.

"Bed-i Besmele Merasimi" denen ve bütün devlet adamlarının katıldığı büyük bir törende şehzadeye, konusu besmele öğretimi olan ilk dersi şeyhülislam verirdi. Sancaklara vali olarak atanan şehzadelere "Çelebi Sultan" denirdi. Sancağa çıkma izni verilen şehzadeler, Şehzade Alayı denilen büyük bir törenle başkentten uğurlanırdı. Bu büyük tören, Osmanlı Devlet yönetiminde şehzadelere verilen önemin bir göstergesiydi. Sancağa çıkma usulünün temel amacı, ileride padişah olacak olan şehzadelerin devlet yönetiminde tecrübe kazanmasını sağlamaktı. Sancağa çıkan şehzadenin yanında "Lala" denilen tecrübeli bir devlet adamı bulunurdu. Sancağa çıkma usulüyle yetişen şehzadeler, Osmanlı Devleti'nin en ihtişamlı padişahları olarak karşımıza çıkmıştır. Sancağa çıkma usulüyle yetişen son padişah III. Mehmed' dir.

XVII. yüzyıldan itibaren şehzadeler eğitimlerini sarayda almaya başlamış fakat bu durum, şehzadelerin devlet idaresinde tecrübesiz olmalarına neden olmuştur.

SORULAR

1) Osmanlı Devleti'nde padişah hem devlet başkanı hem de ordu komutanı olarak birçok görev ve yetkiye sahipti.

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı padişahlarının görevlerinden biri değildir?

A) Ülkeyi adaletli yönetmek
B) Halkın refah ve mutluluğunu arttırmak
C) Devlet memurlarını atamak
D) Savaş ve barış kararlarını onaylamak
E) Yapılacak işlerle ilgili fetva vermek

Cevap: E

2) I. Murat'ın "Ülke padişah ve oğullarına aittir." kanununu çıkarmasının asıl nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Merkezi otoriteyi güçlendirmek
B) Osmanlı ekonomisini güçlendirmek
C) Ülkeyi çocukları arasında paylaştırmak
D) Osmanlı topraklarının güvenliğini sağlamak
E) Sadrazamların yetkisini sınırlandırmak

Cevap: A

3) Sultan vazifeleri ve görülecek hizmetleri bizzat kendisi dağıtır. Bunu yaparken kimsenin servetini, nüfuzunu ve rütbesini önemsemez. Sadece meziyetlerine, karakterine ve mizacına göre karar verir. Böylece makamlar işlerinin üstesinden gelebilecek kişilerle dolar. Meziyetlerin miras yoluyla soydan geçtiğini kabul etmezler.

Yukarıdaki bilgilere göre, Osmanlılarda görevlendirilecek kişilerde öncelikle hangi özelliğin arandığı söylenebilir?

A) Bilgi
B) Kişilik
C) Liyakat
D) Aile
E) Toplumsal sınıf

Cevap: C